

comunități etnice). Cât privește *anthropology at home*, într-un atare context, atenția acesteia se îndreaptă asupra „extremităților [unor arii etnice] ca zone de conflict și interferență, în egală măsură” (p. 118).

Concepută sub semnul (auto)identificării etnice și culturale, dezbateră politicilor actuale ale antropologiei *at home* reafirmă interesul și aptitudinea disciplinei de a oferi răspunsuri pertinente și nuanțate raportului dinamic dintre etnicitate și globalizare. Reificarea unei identități etnice (cea a irlandezilor americani) fără suport genealogic în patria-mamă, constatarea (în cazul polinezian) condiției de „minoritate în propria patrie”, localizarea primelor „cercuri ale alterității” în chiar țara de origine (România), rolul pieței și „materialității” în modificarea ethos-ului național (în Suedia), în sfârșit, raportarea fluctuantă a unei comunități etnice din diaspora (germanii din Rusia) la patria originară sunt tot atâtea situații de redefinire a criteriilor apartenenței naționale în contextul schimbărilor sociale și politice din lumea contemporană.

Marin Constantin

Ruth Mandel și Caroline Humphrey (eds)

Markets and Moralities. Ethnographies of Postsocialism, Oxford, New York, Berg Publishers, 2002, 254 p.

În volumul de față se pun în discuție efectele determinate de apariția fenomenului de piață, precum și impactul factorilor culturali și sociali asupra pieței în țările post-socialiste. Coordonatoarele acestei cărți sunt profesori de antropologie la renumite universități din Marea Britanie – University of Cambridge și University College London –, recunoscute totodată ca specialiste

în antropologia Eurasiei începând din anii '60-'70. Ceilalți autori sunt, de asemenea, antropologi – cercetători și profesori – în cadrul unor cunoscute departamente de antropologie din lume. Aceștia sunt: Frances Pine, Deema Kaneff, Adam Drazin, David Sneath, Farideh Heyat, Julian Watts, Sigrid Rausing, Andre P. Czegledy, Louise Perrotta, Rosamund Shreeves.

Prin cele unsprezece studii adunate în volum, autorii încearcă să propună o nouă abordare în studiul tranziției la economia de piață. În același timp, se încearcă o distanțare a acestei perspective față de alte discipline – științe politice, economie, sociologie – care au monopolizat discursul științific asupra transformărilor socioeconomice din Europa de Est și Asia Centrală. Noua abordare presupune studiul aprofundat al vieții cotidiene, prin intermediul metodelor calitative. Coordonatorii țin încă de la început să precizeze că studiile au ca țintă oameni obișnuiți, și nu elite, acestea din urmă fiind obiectul de studiu privilegiat al disciplinelor concurente. De altfel, autorii se distanțază și de alte studii antropologice asupra postsocialismului prin tema centrală a fenomenului pieței.

Ceea ce însă cred că reprezintă noutatea acestei cărți este provocarea conceptului de „postsocialism” printr-o abordare contextualistă. Studiile au ca presuposiție faptul că piața trebuie privită în contextul de apariție: cultură, referință istorică, arie geografică. Se pun astfel în discuție efectele așa-numitei economii de piață în varianta sa radicală de *shock-therapy*, de sorginte neoliberală, care și-a făcut apariția într-un context social ce experimentase într-un mod mai mult sau mai puțin formal piața. Schimbarea de la o economie socialistă planificată nu s-a putut face brusc, așa cum presupuneau economiștii și experții liberali, ci a implicat o serie de conjuncții între conținuturile economiei vechi socialiste și formele noi capitaliste. Interacțiunea celor

două sisteme nu a implicat substituția economiei socialiste cu cea de piață, ci, din contră, a dat naștere la forme noi și variate sub influența factorilor culturali și sociali.

„*Given these contrasting directions a persistent and implicit question necessarily arises from all these chapters: how long will it be tenable to speak of, write of, think of a category called «postsocialism»?*” (p. 3). În acest sens, conceptul de „postsocialism” devine vulnerabil, având în vedere variația de la o țară la alta, de la o cultură la alta a fenomenului de apariție a pieței. Ceea ce consider că definește într-o oarecare măsură perioada postsocialistă în țările Eurasiei este retragerea statului (cauză), urmată de efecte majore, care sunt, în general, privatizare, decolectivizare, inflație, șomaj, sărăcie. Ceea ce este diferit în funcție de contextul social și cultural e traseul de la cauză la efect, procesul ca atare. Această verigă lipsă ce poate fi observată în viața economică și socială a oamenilor obișnuiți este analizată în studiile reunite în acest volum. Meritul autorilor este de a fi relevat aceste variații ale aceluiași fenomen: tranziția spre economia de piață în țările foste socialiste.

Volumul este împărțit în trei secțiuni tematice. Prima se centrează pe valorile ideologice pe care le-au avut și le au activitățile comerciale și antreprenoriale. În fiecare capitol însă, întâlnim modele valorice diferite în funcție de contextul cultural și social discutat. Astfel, dacă în cercetarea semnată de Frances Pine (capitolul 5), în perioada socialistă, practicile comerciale ale polonezilor erau respectate și valorizate, în articolul lui Farideh Heyat (capitolul 2), activitățile antreprenoriale din Azerbaidjan erau denigrate și ascunse.

A doua secțiune se axează pe modelele de consum și urmează aceeași traiectorie a variațiilor dintre diverse țări, culturi. În toate cele trei articole, printre care se situează și un studiu asupra României, se subliniază

faptul că practicile curente de consum pot fi înțelese prin analiza modelelor de consum din perioada socialistă. Consider că o idee de bază a acestei cărți este că pentru studiile sociale axate pe practicile postsocialiste trebuie să se aibă în vedere și perioada socialistă, între cele două neexistând o ruptură, ci mai degrabă o evoluție continuă, cu manifestări diverse. Se pun în discuție cazul României, Estoniei și Ungariei. Ungaria este singurul exemplu de orientare deschisă către valorile de consum occidentale, bazată pe practici de consum existente și în socialism.

Ultima secțiune analizează consecințele noii economii de piață și mai ales ale metodei calificate drept „terapia de șoc” (restructurări și privatizări masive, reducerea bugetelor alocate serviciilor și transferurilor sociale). Astfel, efectele negative introduse de economia de piață sunt vizibile și în țări unde tranziția s-a realizat parțial, cum este cazul Ucrainei sau al Rusiei. Sunt analizate reacțiile oamenilor față de alternativele create de piață, dar și domeniile în care piața nu a putut substitui ceea ce instituțiile statului realizau înainte. Ideea subliniată și în această parte, ca, de altfel, în fiecare studiu al acestei cărți, este faptul că trecerea la economia de piață s-a făcut fără a se lua în considerare structurile economice, sociale și chiar culturale ale țărilor socialiste și a avut ca scop eliminarea fostelor structuri și înlocuirea cu cele noi. Întâlnim aici ilustrări din Ucraina, Kazahstan, Mongolia.

Volumul aduce o alternativă importantă la discursurile economiștilor liberali și oferă o perspectivă antropologică asupra fenomenului de piață în țările postsocialiste. Totuși, analiza axată pe provocările economiei de piață în statele postsocialiste nu trebuie să excludă celelalte abordări (politice, economice, sociologice) și nici nivelul macro de analiză, cum ar fi analiza instituțională sau analiza politicilor sociale.

Cu toate că la început autorii au încercat o distanțare față de aceste discipline, precum și de anumite metode de analiză cum ar fi anchetele sociale sau statisticile, aceste instrumente sunt folosite și în cadrul volumului de față – de exemplu, cercetarea semnată de Louise Perrotta, realizată prin intermediul unei anchete pe bază de chestionar în Ucraina. De altfel, o analiză care s-ar centra numai asupra vieții cotidiene (nivel micro) sau o analiză doar a elitelor și structurilor instituționale ale statului (nivel macro) nu ar putea oferi o viziune cuprinzătoare asupra a ceea ce se numește economia postsocialistă. O soluție ar fi tocmai complementaritatea acestor abordări și niveluri de analiză.

Cerasela Ștefania Voiculescu

Revista de Asistență Socială, 2003/3-4, 196 p.

Nr. 3-4/2003 al *Revistei de Asistență Socială* semnaleză prima Conferință Națională de Asistență Socială din România, care s-a desfășurat la Oradea în septembrie 2003. Pe lângă problematica dezbătută la Conferință, analiza statului, a rolului sistemului social în procesul de reformă a sistemului de asistență socială și deontologia profesiei de asistent social au ocupat un rol deosebit. Discuțiile din cadrul Conferinței au definitivat aceste două proiecte, care au fost înaintate Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei.

Revista publică, în întregime, *Proiectul de Statut al profesiei de asistent social*, proiect elaborat de Federația Națională a Asistenților Sociali din România, și-l supune atenției Institutelor de specialitate din domeniu. Statutul precizează, în primul său capitol, *principiile și regulile fundamentale ale exercitării profesiei de asistent social*. De remarcat faptul că profesia de asistent

social se exercită în acord cu prevederile Constituției țării noastre și ale Codului Muncii, precum și următoarele precizări: cui acordă asistență socială persoanele specializate, care sunt relațiile dintre asistentul social și cel ce beneficiază de această asistență, pregătirea corespunzătoare a unui asistent social, prin învățământul universitar. Articolele 6, 7, 8 subliniază care sarcini revin și care nu acestei profesii, iar capitolul II, caracteristicile profesiei, unde se poate desfășura activitatea, drepturile și îndatoririle unui asistent social.

Prin problematica precizată, Statutul prezintă interes pentru o serie de instituții cu care asistentul social vine în contact, dar și pentru un public pentru care asistența socială a devenit centru de atenție. În acest sens, nu putem să nu semnalăm activitatea Federației Naționale a Asociațiilor Sociale din România (președinte prof. univ. dr. Elena Zamfir) cu cele 11 asociații din capitală și din țară ce și-au propus elaborarea unor programe pentru ridicarea standardelor de viață ale categoriilor/grupurilor/persoanele defavorizate, printre alte obiective, care să susțină aceste programe.

Un grupaj de interviuri (realizate de Florian Sălăjanu) este dedicat protecției copilului – protecție ale cărei obiective se află în atenția mai multor organisme din țară și de peste hotare. Unul dintre acestea, la care concură Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin programele ChildNet, a început, în anul 2001, prin a sprijini reforma sistemului de protecție a copilului în România. Despre particularitățile programului ChildNet din România aflăm din interviul acordat revistei de Lucia Corelli, consilier principal USAID în bunăstarea copilului, că reprezentă și se desfășoară ca un parteneriat între Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție, USAID și World Learning.

Pe aceeași linie, a parteneriatului, se află și interviul cu Gabriela Coman, Secretar